

lääkäiden riskilääkkeitä

Mikä on iäkkäiden riskilääkkeet -työkalu?

- Iäkkäiden riskilääkkeet -työkaluun on koottu **esimerkkejä** reseptillä toimitettavista lääkkeistä, lääkeaineryhmistä ja -muodoista, joihin liittyy riskejä erityisesti iäkkäiden lääkehoidossa (monipuolisemmin tietoa iäkkäiden riskilääkkeistä, ks. Kirjallisuutta ja lisätietoa -ruutu)
- Suuren riskin lääkkeillä tarkoitetaan lääkkeitä, jotka eivät välttämättä aiheuta enempää vaaratilanteita kuin muut lääkkeet, mutta virheellisesti käytettynä niistä aiheutuvat seuraukset voivat olla asiakkaalle vakavia
 - Suuren riskin lääkkeiden aiheuttamat vakavat haitat ovat estettävissä tai lievennettävissä lääkehoidon asianmukaisella toteutuksella ja hoidon seurannalla
- Työkalun kokoamisessa on hyödynnetty Fimean kansallista riskilääkeluokitusta ja Lääke75+-tietokantaa (ks. Kirjallisuutta ja lisätietoa -ruutu)

Työkalun tausta ja tavoitteet:

- Riskilääkkeiden tunnistaminen on tärkeää, sillä:
 - Iäkkäiden asiakkaiden määrä kasvaa ja yhä useammalla iäkkäällä on monia eri lääkityksiä monen eri tahon määräämänä.
 - Ikääntyminen aiheuttaa elimistössä muutoksia, jotka vaikuttavat lääkkeiden farmakodynamiikkaan sekä -kinetiikkaan
 - Iäkkäiden lääkitykseen liittyy usein erityispiirteitä ja iäkkäät ovat herkempiä lääkkeiden haittavaikutuksille
- Huomioithan, että mahdolliset muutokset reseptilääkehoitoon toteutetaan aina lääkärin toimesta.
- Työkalu auttaa farmasisteja tunnistamaan riskilääkkeitä ja niihin liittyviä riskejä iäkkäillä. Työkalu auttaa tukemaan lääkkeiden asianmukaista käyttöä iäkkäiden lääkitysturvallisuuden varmistamiseksi.

Miten voit hyödyntää työkalua?

- Työkalu on pyritty luomaan sellaiseksi, että läpiluvun lisäksi sitä voi käyttää apuvälineenä jokapäiväisessä apteekkityössä.
- Työkalu on mahdollista tulostaa tai sitä voi hyödyntää sähköisesti
 - Tyhjiin ruutuihin voidaan apteekissa täydentää itse sellaisia riskilääkkeitä tai muita huomioita, joita ei löydy työkalun valmiiksi täytetyistä ruuduista
 - Sähköisestä versiosta tietoa on nopea hakea ctrl + F painiketta käyttäen.
- Työkalu voidaan ottaa koko apteekissa yhteisesti käyttöön, sekä sopia tarkemmat ohjeet työkalun käytölle.

Kirjallisuutta ja lisätietoa

- Kansallinen riskilääkeluokitus: fimea.fi
- Lääke75+ -tietokanta: fimea.fi
- Sirkka-Liisa Kivelä ja Ismo Räihä: [Iäkkäiden lääkehoito. Kapseli 35, 2007.](#)
- Itsehoidon riskilääkkeet: spty.fi/oppaat/
- Iäkkäiden hoidossa vältettävät lääkkeet ([Beersin kriteerit](#))
- Terveyskylän [lääke-](#) ja [ikätaidot](#): terveyskyla.fi/talot (voi suositella asiakkaille lisätiedon hakemiseen oman lääkehoidon tueksi)

- Työkalun tekijät: proviisoriopiskelijat Siiri-Sofia Sulkava, Anni Järvinen ja Laura Sipiläinen, farmasian tiedekunta/Helsingin yliopisto

lääkäiden riskilääkkeitä

Sydän- ja verisuonisairauksien lääkkeet

- mm. digoksiini ja sotaloli
- Erityisesti digoksiinilla kapea terapeutinen leveys
- Paljon C- ja D-luokan yhteisvaikutuksia (huomioi myös luontaistuotteet, mm. mäkikuisma)
- Keskeisiä haittoja: hyperkalemian riski, ortostatismi ja keskushermostovaikutukset

TARKISTA AINAKIN

- Seurataanko asiakkaan hoitotasapainoa säännöllisesti?
- Onko asiakas ajantasalla mahdollisista annosmuutoksista? Munuaisten vajaatoiminnassa voi olla tarve annospienennyksille

Kipulääkkeet

- mm. opioidit, tulehduskipulääkkeet
- Haittavaikutusten riski lisääntyy mitä useampia samalla toimintamekanismilla vaikuttavia lääkkeitä
- Munuaisten vajaatoiminnassa voi olla tarve annospienennykselle

TARKISTA AINAKIN

- Käyttääkö asiakas jotakin kipulääkkeitä itsehoidon puolelta?
- Jos asiakkaalla useita kipulääkkeitä, päällekkäisannostuksen ja haittavaikutusten tarkistaminen ja kipulääkkeiden erojen selittäminen asiakkaalle

Psyykenlääkkeet

- mm. masennuslääkkeet, klotsapiini ja psykoosilääkkeet
- Ekstrapyramidaalioireet, antikolinergisyys, kaatumisriskin lisääntyminen
- Mahdolliset C- ja D-luokan interaktiot kipulääkkeiden kanssa

TARKISTA AINAKIN

- Onko asiakkaalla käytössä useampia psyykenlääkkeitä samanaikaisesti? -> haittavaikutusten riski kasvaa
- Onko lääkkeellä saavutettu haluttua vaikutusta? Onko asiakas kokenut minkälaisia haittavaikutuksia?
- Onko havaittavissa haasteita hoitoon sitoutumisessa?

Unilääkkeet

- mm. bentsodiatsepiinit ja niiden johdokset (tsopikloni ja tsolpideemi)
- Toleranssin kehittyminen, oikeat unettomuuden syyt voivat jäädä selvittämättä
- Huomioi unen luonnolliset muutokset ikääntyessä esimerkiksi päiväunien tärkeys

TARKISTA AINAKIN

- Käyttääkö asiakas unilääkkeitä joka päivä?
- Onko käyttö pitkittynyt? Säännöllinen käyttö suositeltavaa korkeintaan 2 viikon ajan
- Onko unettomuuden lääkkeettömiä hoitokeinoja hyödynnetty? (mm. [unihygienia](#), linkki THL:n sivuille)

lääkäiden riskilääkkeitä

Sienilääkkeet

- mm. imidatsoli- ja triatsolijohdannaiset
- Paljon D-luokan interaktioita (CYP3A4-inhibiittori), etenkin varfariini
- Munuaistoiminnan heikentyessä annosta pitää usein laskea

TARKISTA AINAKIN

- Varmista, että lääke sopii asiakkaan muuhun lääkitykseen
- Huomioi myös paikallishoito

Varfariini

- Kapea terapeuttinen leveys
- Keskeisenä haittana verenvuotoriski
- Paljon yhteisvaikutuksia mm. tulehduskipulääkkeet, SSRI-lääkkeet, tramadoli, ravintolisät, luontaistuotteet, karpalo, greippi

TARKISTA AINAKIN

- Seurataanko lääkehoitoa säännöllisesti (INR-mittaukset)
- Onko merkkejä verenvuodoista (lisääntyneet mustelmat, nenäverenvuodot, tummat ulosteet)
- Ruokavalion säännöllisyyden korostaminen: K-vitamiinipitoisten ruoka-aineiden (esim. vihreät kasvikset) saanti
- Kipulääkkeeksi parasetamoli, tarkista ettei asiakas käytä itsehoidon puolelta tulehduskipulääkkeitä

Bentsodiatsepiinit

- mm. diatsepaami, nitratsepaami, triatsolaami, midatsolaami
- Saattaa aiheuttaa riippuvuutta, toleranssin kehittyminen, altistaa kaatumisille, muistinongelmat
- Tarkoitettu lyhytaikaiseen käyttöön
- Yhteisvaikutukset mm. opioidit ja nikotiini

TARKISTA AINAKIN

- Jos lääkitystä ollaan lopettamassa, onko huomioitu asteittainen lopettaminen riittävän pitkällä ajalla? (Rebound-ilmiö)
- Onko päällekkäiskäyttöä muiden sedatiivisten lääkkeiden kanssa? -> haittariskit
- Onko tarvittaessa käytettävä lääke jäänyt pitkäaikaiseen käyttöön?
- Muistisairailta haitat korostuvat

Metotreksaatti (muuhun kuin syövän hoitoon)

- Pistettävä ja nieltävä lääkemuoto
- Oikea annosväli käyttötarkoituksen mukaan (yleensä kerran viikossa)
- Elimistön kuivuminen saattaa lisätä haittavaikutusten ilmenemistä

TARKISTA AINAKIN

- Oikea annostelu (lääkemuoto ja annosväli)
- Kertaa asiakkaan kanssa injektioalueet
- Foolihappolisän käyttö hoidon yhteydessä
- Varmista, onko asiakas keskustellut lääkärin kanssa tarpeesta metotreksaatin tauottamiselle vaikeiden infektioiden aikana
- Käsien pesu käytön jälkeen

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

lääkäiden riskilääkkeitä

Metoklopramidi

- Tarkoitettu lyhytaikaiseen (alle 3 kk) käyttöön
- Keskeisiä haittoja mm. ekstrapyramidaalioireet, sekavuus
- Pitkäaikainen hoito ja suuri annos lisäävät haittavaikutusten riskiä
- Munuaistoiminnan heikentyessä annosta pitää usein laskea
- Yhteisvaikutuksia erityisesti antipsykoottien ja dopamiiniagonistien kanssa

TARKISTA AINAKIN

- Kuinka kauan asiakas on käyttänyt lääkettä?
- Onko asiakas kokenut lääkkeen aiheuttamia haittavaikutuksia?
- Alkoholin käyttö? (alkoholin samanaikainen käyttö voimistaa keskushermostohaittoja)

Serotonergiset lääkkeineet

- mm. useat masennuslääkkeet, tramadoli ja MAO-estäjät
- Serotonergisyyteen viittaavia haittavaikutuksia esimerkiksi: hypomaaniset piirteet, ärtymys, sekavuus, hikoilu, vapina ja ripuli

TARKISTA AINAKIN

- Tarkista, onko asiakkaalla useampi serotonerginen lääkeaine samaan aikaan käytössä. Voi johtaa serotoniinisyndroomaan. Esiintyykö asiakkaalla serotoniinisyndroomaan liittyviä oireita?
- Onko huomioitu yhteisvaikutukset ja mahdolliset annosmuutokset (metaboloituu CYP2D6 kautta, yksilölliset geneettiset erot metaboliassa)

Antikolinergiset lääkkeineet

- mm. virtsainkontinenssilääkkeet, trisykliset masennuslääkkeet, tietyt neuroleptit & antihistamiinit
- Antikolinergisia haittavaikutuksia mm. suun kuivuminen, virtsaamisvaikeudet ja näköhäiriöt
- Yllättävä pahenemisvaihe Parkinsonin tai Alzheimerin taudissa voi johtua antikolinergisestä kuormasta

TARKISTA AINAKIN

- Onko asiakkaalla useampia antikolinergisiä lääkeaineita käytössä? Esiintyykö antikolinergisyyteen viittaavia haittavaikutuksia?

Pistettävät valmisteet

- mm. insuliinit ja muut pistettävät valmisteet
- Poikkeava ottotapa ja vaihteleva ottoväli

TARKISTA AINAKIN

- Tarkista, että asiakas ymmärtää oman lääkevalmisteensa annosvälin (vaihtelee esimerkiksi pikainsuliini vs. kerran viikossa annosteltava biologinen lääke)
- Oikea pistostekniikka (erityisesti siirryttäessä valmisteesta toiseen)
- Oikea säilytys

lääkäiden riskilääkkeitä

Inhaloitavat lääkkeet

- Astma- ja COPD-lääkkeet
- Lääkehoidon onnistumisen kannalta oikealla inhalaatiotekniikalla on keskeinen merkitys

TARKISTA AINAKIN

- Onko asiakkaalla sopiva annostelumuoto käytössä?
- Hallitseeko asiakas oikean inhalaatiotekniikan? Käytetäänkö sumutevalmisteen kanssa tilanjatketta?
- Onko asiakkaalle ohjeistettu hoitavan lääkkeen säännöllisen käytön tärkeys ja käyttämättä jättämisen riskit
- Varmista, että asiakas säilyttää tuotetta oikein

Laastarit

- mm. skopolamiini, estrogeeni, fentanyl
- Laastareiden oikeanlainen käyttö ja vaihtoväli

TARKISTA AINAKIN

- Selvitä, miten asiakas vaihtaa ja käyttää laastareita? ("Aina ensin vanha pois, sitten uusi tilalle")
- Onko asiakkaalle ohjeistettu ihon lämpenemisen vaikutus lääkkeen imeytymiseen? (Huom. saunominen, kuume)
- Laastarin oikeanlainen hävitys (lääkejäte)

TARKISTA AINAKIN

-

TARKISTA AINAKIN

-

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

lakkäiden riskilääkkeitä

TARKISTA AINAKIN

•

TARKISTA AINAKIN

•

TARKISTA AINAKIN

•

TARKISTA AINAKIN

•